Rozne namienienia

Czapski Franciszek

http://rcin.org.pl

http://rcin.org.pl
XVIII.1.1305

15.

ROZNE NAMIENIENIA

CWICZENIA SIĘ W CNOTLIWYCH Y POZYTECZNYCH DLA KRAIU OBYCZAIACH

WYDRUKOWANE
Roku 1783.

http://rcin.org.pl

XVIII. 1. 1305

http://rcin.org.pl

KROTKIE NAMIENIENIE RODZICOM A OSOBLIWIE MATKOM JAK CÒRKI SWOIE EDUKOWAĆ POWINNY.

Płeć Białogłowſka iak ieſt delikatna w przeznaczeniu ſwoim, tak wſzelkie kroki poſtępowania ſwego mierzyć powinna naywiękſzą oſtrożnością, bo nie tylko każde przeſtępſtwo uwłacza ich więcey iak męſzczyzn honorowi, ale mała omyłka, lub naymnieyſze podobieńſtwo żartu, ieſt iuż znacznym wykroczeniem u lu-

http://rcin.org.pl

dzi na ſławę zawſze jey inſtyguiących; i dla tego milionami liczyć można krzywd niewinnie ponoſzących, w ktòrych powetować nie maią ſpoſobu, aby ſię im ſtała ròwna w uſzkodzeniu nadgroda.

Przeto nayprzòd należy do Rodzicòw naybardziey, aby Còrkom ſwoim nie tylko doſkonałą dawali edukacyą, ale nayprzezorniey temu zabiegali, w przeciągu ich wzraſtaiącey młodości, żeby wſzyſtkie od nich oddalali okazye, ktòre je w iakowe naymnieyſze wprowadzić mogły porozumienie, bo honor ich ieſt tak delikatny, że do nayپięknieyſzego przyròwnać można zwierciadła z nayprzednieyſzego ulanego kryſztału, w ktòrym naymnieyſza plama, lub ſkaza, uymuie mu ſiła zaraz

http://rcin.org.pl

ceny, że nieodbiia, i nie pokazuie w wſzyſtkich częściach ſwoiey miary urodziwey oſoby, ktòra go do przeglądania zażywa dla ſiebie.

Od początku młodego ich wychowania tak w Pańſkich, iako Szlacheckich domach należy Rodzicòm ſamym, a oſobliwie Matkòm, ſzczerze ſię przykładać do tego, aby wchodzili we wſzyſtkie potrzeby, które im należą opatrywania edukacyi według proporcyi ſtanu ich; i które im winni przez naturalne krwi właſney przywiązanie.

Możnieyſi niech więcey łożą, nie tak maiętni trzeba także aby nie załowali tego, co ſiły ich zdołaią. Atoli niech nie porównaią z naypierwſzemi umyſły, i zdania, bo przez to ſzczęśliwemi w

http://rcin.org.pl

dalszym pożyciu ich nie uczynią, gdy humor podniosą Panienki, że samą wspaniałością nabiie im się głowa, że naostatku, i dom Rodziców miłym im nie będzie, i tym wszystkim gardzić, i za nic to mieć, co z proporcyą ich urodzeniu, i fortunie.

Do domowego rządu, i gospodarstwa nie pokażą ochoty, w samych płaszach, krotofilach, i paradach wiek swoy przepędzacby chciały, wielkim światem nabitą maiąc głowę, nic im na wsi się niepodoba, o operach, komedyach, redutach, ustawicznie gadaiąc nudne zawsze domowe momenta im będą, z stolicy powróciwszy od Guwernantki, od której tylko tyle profitowały, że mówić cokolwiek po Francuzku mogą. A maiąc czas przypatrzyć się zwy-

http://rcin.org.pl

czaiòm pierwſzych Dam, że ſię wſpaniale bawią, koſztownie chodzą, i ieżdżą, ròżnemi zabawami, i rozrywkami, iak zwyczay w ſtolicy czaś przepędzaią, to wſzyſtko razem ich ta paſsya rozum opanuie, że ſobie na Prowincyi wſzyſtkie obrzydzą bawienia ſpoſoby.

Ale nie natym edukacya zawiſła, aby młode Panienki powierzone takim oſobòm, co tylko języka początku iakiego nauczą ſię, i to nie z fundamentu, tylko z mòwienia bardzo ſłabo pòymą, a przyzwoicie myślić, i na dal uformować ſkłonności do domowego rządu, i gòſpodarſtwa, aby tego nie utracić, co ſię od Rodzicòw wzieło, cale o tym przepominaią, aby im to przełożyli kiedy.

http://rcin.org.pl

Atoli roſtropność w tym Rodzicòw pracować powinna, zaraz od ſamego początku ułożyć oſnowę edukacyi całey. Nayprzòd w maiętnieyſzych domach dobrać ſłuſzną Ochmiſtrzynią, aby ta dała na to naypierwſze baczenie, żeby młodzież bez pieſzczot przyzwoite wychowanie miała, tak co do pokarmu zdrowego należy, iako w ubierze nie wymyślnym, ktòre przez nie wygodne ſznòròwki, z grubego fizbinu zrobione, i fiła takich co żelazem ieſzcze ſpoione, a z wielkiey gwałtowności ſznurowania, i proſtowania kości w nich delikatne łamią, co w ſtarſzym wieku znacznie ich ułomnemi czyni.

Takowy zwyczay koniecznie porzucić trzeba, przez właſną miłość dzieci ſwoich, bo im przez

http://rcin.org.pl

to niepokazuiem wrodzonego affektu, gdy tak znaczną czyniemy krzywdę, ktòrey im nadgrodzić żadnym niepotrafiemy ſpoſobem.

Nayprzyzwoiciey w niczym wymyſłòw żadnych nie czynić, używać tych ſpoſobòw, ktòre ſą przyzwoite. Niech te młode latorośle maią co do ciała i duſzy taką edukacyą, ktòra ſzpetnego znamienia na nich nie zoſtawi po ſobie, niech poſtępuią w wzròſt, nie tylko figury ciała, ale w przymioty piękney duſzy razem, bo te dwie nayozdobnieyſze każdey oſoby zaſzczyty. Guwernantkę w przymioty cnotliwą, rozumną przyiowſzy, ſamych Rodzicòw powinnością ułożyć naypierwiey ſerce, aby ſkłonności w nim wſzyſtkie do dobrego miały. To ieſt boiaźń Boſką, w Religii ugrun-

http://rcin.org.pl

towanie, wstrzemięźliwość, cierpliwość bez uprzykrzenia, miłosierdzie naturalne, pokorę bez podłości, ambit bez wyniosłości, datność bez rozrutności, szczerość nie podeyrzaną rozum bez oszukania, sprawiedliwość nieparcyalną, miłość rostropną i przyzwoitą bez zazdrości, wdzięczność stałą bez odmiany, i gruntowną, ostrożność przenikaiącą, wesołość niezbytkuiącą, grzeczność, i ludzkość iednostayną zawsze i wszędzie, z przyzwoitą płci swoiey skromnością.

A uskutkowawszy wewnętrzne dusze i serca obyczaie, o ozdobach powierzchownych pomyśleć należy, aby do wszystkich nauk potrzebnych Metròw miały, ktòrym z urodzenia swego należy być w nich doskonałemi, iako to w

http://rcin.org.pl

Piśmie Swiętym, w językach ròżnych, w geografii, w hiſtoryi generalney, i rachunkach. Także w graniu, tańcowaniu, ryſowaniu, i kto ma łacność głoſu w śpiewaniu, wyznaczywſzy im ròżnych Autorów do czytania porządkiem według wieku ich, aby w nich nabywały światła, iak ſię trzymać prawdziwey religii należy, co Rodzicòm ſwoim za uſzanowanie, i wdzięczność zoſtaie, a w doſkonalſzym iuż wieku iaką w Oyczyźnie ſwey obywatelką być iey przyſtoi, iaką dawać dzieciom edukacyą będzie z czaſem iey powinnością, iak być dobrą i ſprawiedliwą Matką, a dla ſług i poddanych ſwoich dobrą Panią; iaki domu ſwego rząd utrzymywać, i być mężowi prawdziwą połowicą ſerca, wyręczaiąc w ſiłu okolicz-

http://rcin.org.pl

nościach, pomagaiąc mu w wielu domowych rozporządzeniach ſtaraiąc ſię ſpòlnie o wychowanie, i naylepſzą edukacyą ſwoich sukceſsorów. Przymnażać dochodów intrat, mieć baczenie, aby ſię fortuna przez podwyżſzenie expenſów białogłowſkich na niepotrzebne wydatki nieroſtrwaniała, utrzymywać dòm własny w naywiękſzey regularności i ochędoſtwie, zabiegać domowym intrygòm, i te przez oddalenie ludzi, ktòrzyby je czynili, iak nayprędzey uśmierzyć, z ktòrych czaſem cały ſię dòm wzruſzy, i niechęci uroſną, nayprędzey między wſzyſtkiemi domowemi, a z tego i dla państwa rodzą ſię częſto przykrości, i nieſkończone umartwienia. A tak gdy Anioł pokoiu mieſzkać będzie. oddalą ſię wſzyſtkie oka-

http://rcin.org.pl

zye do złego, które naywięcey z podchlebſtwa ſłużących ludzi, bayki, plotki, noſzących wynikaią, ktòrym od ſamego początku zabiegać potrzeba ruguiąc to naygorſze z domu ſwego naſienie, aby ſię korzenić żadney nie miało nigdy mocy.

Doświadczamy iak wiele oſòb, ſrogości ktòrey przedtym w wychowaniu potomſtwa ſwego ſtarſi dawniey zażywali, że drzeli od byiaźni na każde ſpòyrzenie Rodzicòw, niewydaiąc ſię z ſwoią ſzczerością, ślepo tylko pełnili ich roſkazy, a przeto w poſtanowieniach ſwoich w obraniu ſtanu dla ſiebie częſto ſię nieſzczęśliwemi uczynili.

Taki ſpoſòb chwalić nikt nie może, owſzem ſzczerze mysl moią w tym otwieram, że trzeba być

http://rcin.org.pl

Oycem, Matką, i przyiaciołami razem dzieci ſwoich, życzyć im iak naylepiey, uſłać drogę do tego, aby dla Rodzicòw nietylko powinny reſpekt, ale miłość, przywiązanie, i zupełną konfidencyą mieli, żeby widzieć można, i odkryć tę zaſłonę, co w ich ſercach zamyka ſię, i iakie humory, i myśli, aby w nich dobre utrzymywać, a złe niſzczyć i rugować ułożenia przez ſpoſoby ſprawiedliwe nietylko, ale też czaſem łagodne i ſłodkie.

Omamioną nigdy ſię niegodzi kochać ich miłością, owſzem zawſze ſwą zachowywać władzę i powagę. Należy każde wykroczenie nie przepuſzczać, ale te według przeſtępſtwa roſtropnie nie zapamiętale ſkarać, a bardziey ieſzcze czym umartwić, aby ich ro-

http://rcin.org.pl

zum to przeniknął, że sprawiedliwych, i kochaiących siebie maią Rodzicòw, ktòrzy nie oszczędzaią za dobre nadgrody sprawiedliwey, a za złe według wykroczenia przyzwoitey nagany.

Ktòrych zaś na Ochmistrzynie, i Guwernantki niestanie, niech takowe Matki, nie lenią się przez własne swe osoby wszystkie te dopełniać powinności, które sprawedliwie dzieciòm swoim winni z wrodzonego do nich affektu, bo nayprzyzwoiciey tym się każdey Matce zatrudnić należy, iak czym innym, bez czego się wiele razy obeyść może w domu.

A taka offiara prac dobrych Matek iest pożyteczna i miła, a każdey przykładem do naśladowania, kiedy nie oszczędzaiąc sił, fatyg na znakomitsze potrzeby, staraiąc

http://rcin.org.pl

fię z pracowitą uſilnością ubogacić wſzelkiemi potomſtwo ſwoie ozdobami, które im do wſzyſtkiego dobrego naypierwſzym, ſtaie ſię przewodnictwem, z którey za zwyczay z czaſem nietylko dobremi dziećmi dla ſiebie, ale naylepſzemi dla mężów żonami oglądać pozwala Opatrzność.

Mieć dzieci a opuścić i zoſtawić je bez edukacyi, lepiey uiąć inſzym, a wiele razy próżnym bardzo expenſom a na nie nieżałować nigdy, bo naybardziey to ſięga ſumnienia właſnego, że ta krew, która z naſzych pochodzi wnętrzności ieſt u nas wiele razy wzgardzona i zaniedbana, za co przed niebem i światem wſtydzić ſię powinniśmy.

Zdobi to powſzechnie wielu Opiekunów, a cóż dopiòro w ſzczegul-

http://rcin.org.pl

gulności każdych Rodziców, że według maiątku swego łożą, co ich możność wydoła, ale siła ich to czerni, że tych im zaniedbywaią zaraz od młodości wlewać, i zadziedziczać sposobów, które ich w każdym stanie na zawsze szczęśliwemi, a w przeciwnościach spokoynemi uczynić mogą.

Otoż te się rościągaią obowiązki, które nayściśley wiążą, tych nayprzyzwoitszych niezaniedbywać powinności, które nietylko ciało, ale i duszę ozdabiaią naszych Sukcesorów, którym większego uczynić niemożemy dobrodzieystwa iak to, co iest w mocy naszey, gdy wszystkiego dla nich nie oszczędzamy, nieprzykrząc sobie wszystkiemi pracami nad ich wychowaniem i edukowaniem rząd osobliwie w domu prowadząc

http://rcin.org.pl

bez zbytku, tylko z umiarkowana dochodów własnych proporcyą. W czym wszystkim następcom naszym zostawiemy ślady takowego postępowania, aby i oni tak po nas czynili.

W nayważnieyszey okoliczności ieszcze daymy tu mieysce prawdzie, że żyiąc my w wnętrznościach Oyczyzny naszey, iest naszą w tym pierwszą powinnością, żeby jey te uczynić przysługę, aby wiek przynaymniey przyszły zakwitnął tak w płci męskiey iako białogłowskiey przez przezorność naydoskonalszą w upragnionych kraiu własnego obyczaiach, które zaniedbywamy formować w przeistaczaniu ich pasyi na cnotliwych Oyczyzny Obywatelów, w czym koniecznie i Matkom dokładać się należy, aby nietylko one sławne-

http://rcin.org.pl

mi z ſiebie ſamych były, ale ſwoie edukowały w tym potomſtwo.

Niech za prawo ſłuży ten powſzechny w domach każdego zacnego Obywatela, i Obywatelek zwyczay, czytać tych Autorów, w których w przeciągu tylko lat kilkunaſtu przez rozumne w kraiu oſoby napiſanych, iako też z cudzoziemſkich ksiąg, w języku Polſkim tłumaczonych z łaſki teraz Panuiącego, a do wſzyſtkich nauk zachęcaiącego znaczną iuż każdy znaleść może Bibliotekę, w którey ſą tam ſzczególne piſania, iak myśleć, i czynić wſpaniale dla kraiu ſwego, a dla podłości iaką mieć wzgardę wolnie urodzonemu narodowi.

Nie przybraknie tam chciwemu umyſłowi cnoty w każdey materyi przewodnika, iak zaraz młodych

http://rcin.org.pl

edukawać? Co im naybardziey służy w kraiu własnym do twarzy? i co iest dla nich naypotrzebnieyszego?

A tą ozdobiwszy nayprzòd młodych nauką, będą mieli tę korzyść ziomkowie, że choć z nich podobieństwa do cudzoziemcòw, i cudzoziemek nie znaydą zupełnie, ale ich cnotliwemi Polakami, i Polkami widzieć, i czcić będą mogli zawsze.

Ambicya kraiowych wielu przestać, i uspokoić się na tym powinna, choćby inszych zaszczytòw nie mieli, nad ten iedyny honor, że są prawdziwemi Synami, i Còrkami Oyczyzny swoiey, i dla własnych w tym staraią się usilnie o sukcessyą następcòw, aby nigdy z domu ich to niewychodziło dziedzictwo.

http://rcin.org.pl

Te zaś gruntownie ubeśpieczać, i nieſkończenie zwyciężać w ſobie nawałności, które walczą z przeciwnemi ſiłami, trzeba niepowierzchowney, ale fundamentalney do tego edukacyi, bo ten ci to węgielny kamień, na którym powſzechność cała ma ſwoie beśpieczeńſtwo. A gdy o tey mało kto w domach ſwoich mysli, i niechce ſię zatrudniać, zoſtawuie ją w takim ſieroctwie, że krzywdy jey dzisieyſzą modą, lub wſzyſtkiemi cudzoziemſkiemi nadgrodzić niepotrafi językami.

A to nas przed całym światem zdobić nie może, owſzem czyni wſzyſtkim nam wzgardę u niego, że dzieci właſne powſzechney matki, ile tak dobrey, ſzanować wielbić, i ſtrzedz nieumiemy, ale zamiaſt tych względów na nią

http://rcin.org.pl

ſprawiedliwych, pomagamy iey wſzyſtkiemi przeciwnościami, aby ſię prędzey do pogrzebu zbliżyła.

Ten to ieſt układ naybeſpieczniey ſzy wpaiać, i zaſzczepiać, aby ſię w oſobach od ſamey młodości krzewiły ſentymenta, a iak ſię w nich zadziedziczą ſkutki, poznaią Rodzice, że ſpoſoby przyzwoite, które oni dla nich ułożyli, przyniosą im nayſłodſze ukontentowanie, a kraiowi zaſzczyt, i nieſkończoną ſławę.

http://rcin.org.pl

NAMIENIENIE
RODZICOM
Żeby odwracali od złego swoich Sukcessorów y zabraniali im czytać zaraźliwych Autorów

W dawnieyszych moich pisaniach obszernie wyraziłem, iaką z początku samego, należy dawać dzieciom swoim edukacyą, żeby w niey równo z wiekiem postępowali we wszystkie doskonałości, ale cała rzecz natym zawisła, że kto chce co wspaniałego, pięknego, i pożytecznego wystawić, naywięcey się tym zatrudnić powinien, aby fundamenta do tego iak naydoskonaley założył,

http://rcin.org.pl

i ubeśpieczył. Gdy zaś gośpodarz domu nie dołoży pilności, a śwey w tym oszczędzać będzie pracy, oczewiśte przyśpieśza niebeśpieczeńśtwo, że nad śpodziewanie lada moment, właśne domu iego przywalą go ruiny.

Bo czy mało takich przykładów mamy? że Rodzice omamieni śwą ślepą do Dzieci miłością, niewidzieli nic zdrożnego do nich, y co czynili wszyśtko im się dobre zdawało, iak się to z czaśem wydało, że przez rozwięzłość, zdrowiem, i fortuną razem tak mocno szafowali, iż przez lat kilka z tych dwóch naypotrzebnieyśych, rzeczy się ogołocili. Nie mogąc dośyć bydz mocnemi takowi nieszczęśliwi Rodzice, aby te dwie przyprawne trucizny razem śtrawić mogli, przed czaśem śmierć

http://rcin.org.pl

przyſpieſzyli ſobie, temi nie znośnemi przykładami.

Niech tu każdy zważy czy na to wſzechmocność Boſka, daie potomſtwo, i fortunę, żeby wſamym kwiecie młodości chęć do złego uwędzić ie miała? czy nie przyzwoiciey tych daròw zażywać na to, żeby z młodości przyuczać ſię do tego, aby być dalekiemi od zarazliwych okazyi, ktòre przylgnąć naybardziey do oſòb niewinnych mogą, napaiać młodych Chrześćiańſkiemi, y patryotycznemi ſentymentami. Przypominać im dawnych Przodkòw nie ſkazitelne cnoty, ktòremi oyczyſte roſpoſtrzeniali granice, i imiona ſwoie zwycięſkiemi ozdabiali Ląurami? Przełożyć im ſtopnie wſzyſtkie cywilne; i woyſkowe, do ktòrych

Ze zbiorów Fundacji im. J. I. Mich...
http://rcin.org.pl

zawezmą chęć edukowania ſię z fundamentu ſamego, aby każdą rzecz z gruntu poznali, i w niey nie oſzczędzaiącą applikowali ſię ſiłą.

Zaſzczepiać w nich nayufilniey nayprzyzwoitſze myśli, i ułożenia, aby byli ſprawiedliwemi, rzetelnemi, ſzczyremi, miłoſiernemi, zgoła w każdey okoliczności chrześciańſkiemi rządzący ſię maxymami, żeby pilnowali tego nayufilniey, do czego zoſtaną powołanemi, aby każdy tę funkcyą, lub ten ſtopień, w którym do ſłuży ſię; mógł noſić na ſobie z ozdobą, zaſzczytem, w dopełnieniu w nim wſzyſtkich powinności.

Nayufilniey bronić młodym należy, aby książek zarazliwych, ile w wieku tym, w którym ie-

http://rcin.org.pl

ſzcze nie umocowane namiętności ich, wiarą prawdziwą nie ugrutowane, czytać nie pozwalać, w ktòrych ſię zaraz zamnoży iad wſzyſtkiego złego. A co nayczęściey ſię traſia w takich oſobach, że w nayſkrytſze taiemnice, wdaią ſię rozumem ſwoim, ktòre przedwieczna mądrość żadnemu obiawić nie - poſtanowiła ſtworzeniu, tylko przez moc kościoła ſwego wierzyć roſkazała.

Na còż ſię człek nietargnie, kiedy w tym ſwoiey pozwala zuchwałości? Ale ktòrzy chcą takowych, co świat gorſzą, czytać autorów, mieć powinni do tego z fundamentu ſamego, teologiczną, i moralną edukacyą, aby ſię w iakowe nie wprowadzili błędy, ktòre bardzo prędko do

http://rcin.org.pl

ſerca przylgną, bo ſiła dziś takowych pism mamy, co ſubtelnie w ſidła ludzi wprowadzić mogą, ile ktòrzy żadney nauki takowey nie mieli, i nie maią, przez co gdy oręża dla obrony przybraknie wpogotowiu, zabiiać ſię nieprzyiacielowi dobrowolnie, ſnadno pozwolić muſzą.

A to nieomylna prawda że naſza młodzież rzuca ſię za zwyczay do takowych kſiążek czytania, ktòre ſamym iadem trucizny z ſamych żądeł bluźnierſtwa przeciwko prawdzie ułożone materye maią; a nie ſą przygotowani w edukacyi ſwoiey niedopuścić tego złego, aby bliźna w ſercu ſię nie zoſtała zarazliwa po niey, i ochronić ſię od tey śmiertelney klęſki nie maią ſpoſobu, i mocy, pozwa-

http://rcin.org.pl

laią ſię ſzerzeć tak daleko, że do duſzy, i ciała, przylgnie razem, i wſzyſtkie w nich opanuie i przywłaſzczy części, że iuż nato żadnego nie znaydzie lekarſtwa.

Nayprzyzwoitſza rzecz być koniecznie dalekiemi od takowego zaraźliwego powietrza, nie dufać ſile natury ſwoiey, aby ſię nie zakradło do wſzyſtkich członkòw zdrowego ciała, które zapewne opanuie mocą ſwoią, i przyklei ſię do duſzy tak dalece, że ją wieczyście pod moc przywłaſzczy ſobie.

Obaczmy tu co zakoniec takowych ludzi? o to w ciągu życia robak ſumienia toczy, porze, nnrtuie ich wnętrzności uſtawiczną nieſpokoynością, że pozwolili ſię oddać w niewolą tey piekielney głòwni, ktòra iuż im za życia dokucza, i wſzyſtkie nawy-

http://rcin.org.pl

lot przenika zmysły, ustawicznym dręczeniem, że gdziekolwiek się obrócą, wiernie ich pilnuie, i wszystkie w życiu momenta nudne im są samą tylko melancholią zarażone, i wesołym z tego gatunku żaden człek być niemoże. A ieżeli się gwałtem kto z nich trzeźwi, znać to z iego twarzy, że się przymusza do wszystkiego, nie z naturalnego jey wypogodzenia, bo górę nad nim od samego rannego oczu otwarcia bierze gruba tetryczność, i ma w takiey osobie swoie siedlisko zawsze dziedzicznego panowania swego.

Mamy tedy portrety wyszytychowane takowych ludzi, widzieć te monstra, których wzdrygać się sama powinna natura, a cóż dopiòro, żeby starać się oto, wszystkiemi być im podobnemi liniamentami?

http://rcin.org.pl

Niech nas zaſtanawia ta uwaga, że pòkąd zdrowie ſłuży, i krew żywo ieſzcze cyrkuluie po wſzyſtkich członkach ciała, nie maią iuż mocy śmiało takowe oſoby ſpoyrzeć w oczy komu, a còż dopiero gdy ich ſiły odſtępować będą? zemdlone zmyſły, gdy wròżyć i rokować przenoſiny z doczeſnego życia na wieczne zaczną? czy będą mieli moment pozwolony, pomyślenia o ſobie wybrać ſię w podròż początku, i końca niemaiącey wieczności?

Na tym trzeba aby ſię wſtrzymała rozumna duſza każdego Chrześcianina, że to ieſt intereſs naywiękſzey wagi, gdy w porównaniu niemaſz mu drugiego. Bo ieżeli myślim żeby nam do iakiego czaſu dobrze było; i na to wſzyſtkie łożemy w życiu naſzym pra-

http://rcin.org.pl

ce, z naywiększym utrudzeniem, nayusilnieyszego starania, osobliwie wielu widzieć można, co z własnego zdrowia niebeśpieczeństwem dobiiaią się ustawicznie fortun, honorów, a siła takowych, co snadno im i własne tracić na to było życie; czemuż się nadtym nie zastanawiamy, że doczesność w takim mamy szacunku? że iuż nic w nas niezostaie, czegobyśmy oszczędzać dla niey mieli, a wiemy otym dobrze, że godziny momentu nie ma zapewnionego nikt z nas, żebyśmy beśpiecznemi zostali, że śmierć nas w nim nie zaskoczy, i nagle nie przerwie tamy wszystkiego ułożenia naszego, otoż cale i to nic nieprzeraża nikogo, co na wylot przeymować nas powinno zawsze, gdy codziennie prawie tego doświadczamy,

http://rcin.org.pl

my, co ſię z naſzemi krewnemi przyiaciołami, i wſzyſtkiemi bliźnemi dzieie; że co ich dziś zapewne toż ſamo nas iutro potka.

Wziąć i to w mocną uwagę trzeba, kiedy własne nas przeświadcza ſumienie, żeśmy wiele dokuczyli bliźnemu naſzemu, to na ten czas nikt z takowych nie ma czoła, na tego ſpòyrzeć śmiało; a còż dopiero będzie z nami ſię działo, kiedy nam oczu podnieść, na Stworzyciela przeſtępſtwa naſze zatamuią drogę, i umkną nam wſzyſtkie ſpoſoby do tey iedyney zbawienia naſzego perſpektywy, że iuż nie będzie nadziei żadney oglądać Stworcy i Odkupiciela ſwego; więc tu nayważnieyſzy punkt zachodzi każdego, myślenia naydoſkonaley o ſobie.

C

http://rcin.org.pl

Prawda, że ułomne naſze ſkłonności, naywięcey tego dociec uſiłuią, czego im ſię nigdy niegodzi, i ſobie zakazane maią, albo co ieſt wierze prawdziwey ſzkodliwego, i nayzarazliwſzego, ale naybardziey tym ſię zwyciężać i przekonywać należy każdemu, że naſz rozum tyle poymuie, ile moc naywyżſzego pozwoliła ſiły przeniknienia okoliczności iakiey. Bo biorąc miarę z ſiebie widziemy oczywiście, że bardzo ſłabi ieſteśmy poznawać te rzeczy, które podoczy, i zmyſły naſze podpadaią, że dociec ich z fundamentu ſamego nie możemy, iak ſię naturalnie obracaią, dzielą, i formuią. Mamy cos małego pozoru w docieczeniu czegoś, ale gruntownego, podobieńſtwa żadnego, aby to rzeczą było iuż nigdy nieodmien-

http://rcin.org.pl

ną. Owszem przez wzmaganie się nauk co raz w bystrości pozornieyszych, odmieniaią się reguły, w systemmatach nauk Filozoficznych, i Matematycznych

Przeto kiedy rozumu naszego niedonośne siły mamy, że gruntownie poznawać niemożemy, czym żyiemy, i czego codziennie doświadczamy? Cóż dopiero targać się na to swym miałkim dowcipem? czego przez szczególną, i cudowną łaskę naysprawiedliwszym, i nayświętszym niedozwolono osobom, iak nas Swiętego Kościoła wszystkich Doktorów upewniaią świadectwa.

Bądźmy więc posłuszni Kościołowi naszemu, niewchodźmy w to, czego się nam niegodzi; applikuymy się do tego, i przykładaymy starania naszego, co nam

http://rcin.org.pl

Boſkie, i ludzkie pozwalaią prawa. A to wypełniaiąc; mamy ſię czym zatrudniać w życiu, uczyć, i bawić żebyśmy tylko chcieli w przyzwoitych zachować ſię obrębach, tak w powołaniu nas na prawdziwych Chrześcian iako poſtępować, z nauki w naukę, w którą każdy wiek obfitował, w rozumnych, i cnotliwych ludzi, w ſłodkim, i miłym ich naśladowaniu i tłumaczeniu.

http://rcin.org.pl

NAMIENIENIE SUKCESSOROM

Którzy zapominaią Dobrodzieystwa odebrane od Przodków y Rodziców swoich y ściągaią ukaranie na siebie.

Gdy Sukceſsoròm Opatrzność przeznaczy przez naturalny ſpadek rządzić obſzerne po Rodzicach Dziedzictwa, które oni zadawnione, z Przodków ſwoich mieli, i ſami ieſzcze pracowicie więcey im przyczyniali, kardynalną regułą dla każdego być powinno, że nietylko na to ten funduſz od nich był pilnowany z nayprzezornieyſzą oſtròżnością, aby ſię nie roſtrwaniał próżno,

http://rcin.org.pl

ale żeby i potomstwo było uczęstnikami własney ich pracy, starania, i sprawiedliwych zabiegów, do których oni w przeciągu życia swego rostropney nietylko przykładali pilności, ale nieskończonych mozołów, przemysłów, z utrudzeniem, i spracowaniem, wiele razy fil swoich, i wszystkich w przyzwoitości sprawiedliwością samą ograniczonych zażywali sposobow, aby ich w tym obdarzonemi, i ubogaconemi uczynić mogli.

Wnieść za tym potrzeba, iak naśladować należy takowych Rodziców, których sukcessorowie ieszcze w kolebkach szczęśliwszemi się nad innych znayduią, które im Istność wyznaczyła, nie z przewidzianego rozumu, i oczu ludzkich przeyrze-

http://rcin.org.pl

nia, ale z szczególney łaski naywielowładnieyszego rządu, u którego oni w niemowlęcym wieku przez się samych zasłużyć nie byli ieszcze wstanie, ale chiba poprzedzaiące Przodków cnotliwe zasługi wyiednały na ich pokolenie te dary, nie doścignego iego przeznaczenia, na które naszych nigdy nie obracamy względów przypisuiąc to samemu przypadkowi iakiegoś samey natury rozrządzenia, że te naszym osobom czynić zawsze winni skutki, które za zwyczay powszechnie przyznawać sobie zwykliśmy, za naturalne prawo, z pieczęcią uprzywileiowaną naszym talentom, w ktore żebyśmy bez własnego podchlebstwa wglądać szczerze chieli, znaleźlibyśmy oczewiste

http://rcin.org.pl

świadectwo w przekonaniu samych siebie, że nie iesteśmy wdzięcznemi, iż nas od nędzy, i ubóstwa, od wielu millionów ludzi, stwórcy oddzieliło miłosierdzie.

Y gdyby ta uwaga, w naszych miała mieysce pamięciach, szczerze i wiernie pilnowalibyśmy powołania swego utrzymuiąc się na wzór ludzi podobnych tym, co nam to swemi wyiednali zasługami, a tak łekko wazyć przestalibyśmy tych dobrodzieystw, które naszemu są udzielone szafowaniu, w których nie maiąc miary w ręku naszych, rostrwaniamy je ustawicznym zgorszeniem bliźnych naszych, a przez ten zły przykład, dopełniamy miarki, że kończą się iuż na nas łkarby pozyskane przez Przodków naszych, któ-

http://rcin.org.pl

rych ſię przez tę hańbę od nas im uczynioną czyniemy wyrodkami odrodziwſzy ſię zupełnie od ich cnotliwego naśladowania, które oni przez wiele wieków z ſukceſſyą z rąk do rąk podawali, z dziedzictwem znacznych włości razem przepis z przeyrzeniem życia nadal, na wſzyſtkie okoliczności ſprawiedliwego, a za pierwſzy fundament kładąc zawſze być wiernym ſwoiey Oyczyźnie, nie ſzarpać jey wnętrzności, aby do reſtytucyi dla niey nie być pociągnionym, ze ſtratą całego na fortunie, honorze, i ſławie ſwego, i naſtępców własnych maiątku, która tak daleko moc ſwoią rościąga, że paſmem wſzyſtkie takowe z gruntu wykorzenia osoby, ktore iey taką za udzielone sobie dobrodzieystwa oddaią niewdzięcznością

http://rcin.org.pl

Ta myśl prosta, szczera, i wszystkie ich ślady dążące do spwawiedliwego postępowania nie powinny nam być nigdy trudne do wykonania. Owszem trzeba żebyśmy na czele samym położyli wszystkie ich reguły, a przez nie, żebyśmy obrzydzić prędzey sobie mogli przewinienia, które wiele familii, domów poniżaią, i czynią ich nie tak sławnemi, i bogatemi w upodleniu się samych siebie, przez co się spieszą do zguby, zadawnionego dobrego mienia, i te zaszczyty, które oni przez Poprzedników mieć za swe własne przywykli, dziś nachilonemi do mocnego upadku, widziemy ich, przez wzgardę naybardziey, i zaniedbanie tego, co Pradziadowie, Dziadowie, i Oycowie ich, cnotliwie im radzili, przenikaiąc, że

http://rcin.org.pl

przewinienie to, nie tylko im, ale i ich Prawnukòm, Wnukòm, i Synòm odpuſzczone nigdy nie będzie, ile te, ktòre konieczney wymagaią reſtytucyi

Obaczmy tu więc ktòre nayczęściey nam ſię w tym wieku przytrafić mogły, a żadnego dla ſiebie nie uczyniwſzy zaſtanowienia, ślepą idąc, i prawie po deſperacku nurzamy ſię na ſame dno przepaści, kiedy woła Oyczyzna na nas, żeśmy jey taką uczynili krzywdą, że żadnym ſpoſobem nadgrodzić jey nie ieſteśmy w ſtanie. Skarży ſię niezliczony gmin Obywatelòw na nas, że tyle lat prowadząc Proceſa, po wſzyſtkich Magiſtraturach, a dla przemocy nigdy do ſwoiey trafić nie mogą własności, i tak w ubòſtwie wielkim, wielu iuż ſkończy-

http://rcin.org.pl

ło, a fiła oſtatnich dogorywaią momentòw.

Prze-Bòg! wydrzeć komu fortunę, lub pomoc ſwoim mocnym kredytem, aby ſprawiedliwość oczewiſtą maiący, nigdy do ſwoiey nietrafił należytości, z przyczyny, że z krewnym iego, lub przyiacielem miał ſprawę.

Czemuż kredytu tego, i fił tych, w ktòre kto obfituie nie zażyć nato, aby znaleść śrzòdki, i z umiarkowaną pogodzić ſtrony ſprawiedliwością, a nie zaſadzać punkt honoru, uciemiężać bliźnego, ſpoſobu do życia (że fiła ſtracił na Prawo) mało iuż maiącego. Nad ktòrym aby zawſze gòrę otrzymał, azarduie fię na mnòſtwo nieſkończonego wykroczenia, ktòre z zrzòdła tego dzielą fię na ròżne ſtrumienia, bo na korrupcye,

http://rcin.org.pl

zaiazdy, i zabòyſtwa, a te wſzyſtkie nie dozbudowania okoliczności, ale oczewiſtym zgorſzeniem, całemu prawie Narodowi; a płacz cierpiącego przebiia wſzyſtkie Niebioſa, i zemſtą okrutną lada moment grozi.

Możemy to widzieć iak w zwierciedle rewiduiąc dawne Archiva domòw tych, ktòrych familie znaczne imiona z pokolenia, w pokolenie wielkie włości dziedziczyli, a pòżnieyſi je w co raz większe przyczyniali zawſze; było zapewne cnotòm ich przywiązane błogoſławieńſtwo, że ſame obficie do rąk płynęły im dochody, co raz bogatſzemi czyniąc ich Sukceſsorów, bo ta zaraza nie miała mocy nigdy krwi ich opanować, aby co z krzywdą bliźniego miało weyść do ich ſkarbu kiedy, a còż

http://rcin.org.pl

dopiero własney Oyczyzny łupieſtwo znaleść dla ſiebie miało iakowe ſkłady, za prawo przywłaſzczenia ich ſobie, iako ſwoiey własności?

Takowe zbiory prędko nikną; i wkrótce topnieią iak mamy z uſtawicznego doświadczenia.

To więc bez wątpienia, przekonywa wſzyſtkie zmyſły naſze, podpadaiące pod przeniknienie własne, że ściągaią wſzyſtkie przeſtąpienia przykazań Boſkich na nas kary, ale że ſurowe, i prędkie z wielowładney tey wypadaią ręki, w pokrzywdzeniu Oyczyzny, i każdego bliźnego przez ſkutki, które codziennie widziemy, te zaś ſię dzielą na różne rodzaie, gdy na nas ſamych obrócim oczy, że na wſzyſtkie zbytki ieſteśmy roſpuſzczonemi, a przez

http://rcin.org.pl

to oddalamy i traciemy te łaſki, ktòre ſłużyły wielu familii naſzych pokoleniòm.

Bo czyliż mało mamy takich Obywatelòw co z ſwoią fortuną na wyścigi, iak o zakład z drugiemi idą; kto prędzey z nich ſtraci; iedni przez nie zliczone expenſa, we wſzyſtkich zbytkach nie pomiarkowanych, a drudzy przez zapaloną paſsyą koſtyrſtwa, że wſzyſtkie dni i godziny przywykli darować faraonowi, i wſzyſtkim gròm azardownym, a còż mòwić o gatunkach nie przyſtoyney pożądliwości? Na takich kończyć ſię muſzą ſkarby, ktòre tyle wiekòw w domu panowały, do kogo tylko te przykleią ſię nałogi, ktòre mieyſca u ſławnych naſzych mieć nigdy nie muſiały Poprzednikòw. Gdy oczywiście widzie-

http://rcin.org.pl

my, że Oycòm naſzym nie ſchodziło na niczym, więc tam przyſparzała Opatrzność wſzyſtkiego. Dziś w ręku naſzych, razem wſzyſtkie nikną doſtatki, przeto dopełniaią miary przeſtępſtwa naſze, a przybliżaią ſprawiedliwego Sędziego wyroki, że właſnemi ſwemi oſobami, tracimy tę łaſkę udzielonego przez tyle wiekòw nam dobrodzieyſtwa, kiedy na tyle przeſtròg, i grożenia, zamiaſt poprawy naſzych obyczaiòw, zuchwale targamy ſię co moment na zakazane praw iego poſtanowienia.

Prawda, że grzechy ile w ułomney ludziey naturze zawſze miały ſwoie ſiedliſko, ktore pod sąd podpadały władaiącego, ale ſprawiedliwych mufiało, być w każdym wieku ſiła oſòb takowych, ktòre przed

http://rcin.org.pl

przed obliczem wſtrzymywały zawſze ogromną rękę jego, a te powściągały kary, wyznaczone naſzym przeſtępſtwòm, na ktòrych nam cale w kraiu zbywać iuż muſi, kiedy zagniewanego co raz bardziey widziemy Boga, że nam daie oczywiście poznawać, że iuż nie ieſteśmy godni miłoſierdzia jego.

Czemuż ſię ociągamy pokutować, a poprawić ſię ſzczerze niechemy, nie maiąc tego nigdy w pamięci, że gdy w tey trwać będziemy zapamiętałości, to nie ochibnie doczeſność, i wieczność razem utraciemy.

http://rcin.org.pl

NAMIENIENIE

PRZEZ CO CHARAKTER WDZIĘCZNOŚCI NAYBARDZIEY W LUDZIACH GAŚNIE, Y IAK GO OD MŁODOŚCI SAMEY NALEŻY WLEWAĆ W UMYSŁ Y SERCE KAŻDEGO OBYWATELA.

O różnych materyach namieniaiąc, i ta nieieſt poślednia, że wdzięczność ktòrąśmy winni, zupełnie zapominamy, naſzym dobrodzieiom, i zamiaſt żebyśmy ią utrzymywać iednoſtaynie w ſercu mieli, i doniey ſię ſami pobudzać, ſwoim zawſze przepiſuiąc ſukceſſoròm, żeby w domu wygaſnąć nie mogła nigdy, to my z obrzydliwym wſzyſtkich

http://rcin.org.pl

cnotliwie myślących pogorszeniem, okrutną oddaiemy im. nieprzyzwoitością, że zamiast względu nie śmiertelnego zawdzięczenia, wypłacamy się im we wszystkich czynnościach naszych niezmiernemi przeciwnościami.

Ta rzecz iak iest piętnem czarney duszy każdego tak myślącego, sprawiedliwie wzdrygać się należy, aby ten zły postępek nie miał mocy szerzyć się za modny zwyczay, który teraz naywięcey panuie ile w kraiu tym, w ktorym ta cnota miała swoie zadawnione gniazdo, a tego wieku tym chwalebnym rzadko zaszczycić się kto może przykładem, kiedy się tak daleko różniemy od przodków naszych chwalebnego myślenia.

http://rcin.org.pl

Bo co oni mieli za pierwſzy punkt honoru nie wykroczyć przeciwko charakterowi wdzięczności, to dziś ambicya wielu, nietylko pełnić, ale pomyśleć o tym komu ie winna niekaże. a ten defekt pochodzi ze złey dania edukacyi z ſamego początku, gdy nie ſtaramy ſię młodych uformować i naycnotliwiey ułożyć ſerce, ale puſzczamy ich na los takowy, ktòrym właſne ich tchną namiętności, a te w każdym człeku ſą przeciwne ſłuſzności. Nie cierpią żadney ſubiekcyi, niechcą być nikomu obowiązanemi, wſzyſtko co maią, właściwym ale tſzczym to przypiſuią talentòm, początek iedynie i koniec ſwoiemu przyznaią ſzczęściu. Nawet właſnym Rodzicòm ni do reſpektu ani uſza-

http://rcin.org.pl

nowania przymuſzać wypieſzczoney w ſobie nie chca delikatności, zdaie im ſię ta powinność nie znośnym uprzykrzeniem; i wieluieſt takowych, ktòrzyby unikać od tego zawſze chieli, żeby ich tylko ſama nie przynaglała potrzeba, że ſię w niczym bez Rodzicielſkiey obeyść nie mogą pomocy. Ale ſkoroby oſobny funduſz na expenſa ſwoie mieli, nie możnaby uczynić ròżnicy w poſiedzeniu żadnym, kto ieſt Oycem, Matką, a kto z nich ſynem, còrką z wyrokòw przeznaczony. tak ieſt dziś ciężko naròd poznać złemi popſuty obyczaynościami.

Ta wina nikomu przyznawana być niepowinna, iak ſzczegulnie ſamym Rodzicòm, ktorzy reſpekt, w zbytnią konfidencyą,

http://rcin.org.pl

poufałość w nie uſzanowanie, modeſtyą w bezwſtydność, ſkromność w zbytek wielki, rzeźwość w ſzaleńſtwo, pomiarkowanie w rozrzutność, wſtrzemiezliwość w roſpuſtę, poſłuſzeńſtwo w zuchwałość zamieniać dzieciom ſwym pozwalaią, i zaślepionym do nich przywiązaniem żadney w nich wady nie widzą, i taka figura wyrośnie bardziey do dzikiey poczwary nie ludzi podobna, z ktòrey obiecywać czego więcey nie można, iak ſzczegulnego na całe życie umartwienia, a dla drugich zgorſzenia, ktòrym ſiłu dobrych zarazić można, że z czaſem wſzyſcy ſię ſtać mogą podobnemi, ile to za powſzechny wchodzi zwyczay, że co z cnòt dawnego, nie ieſt dziś modnego, tak teraźnieyſi w ſwoich piſmach nauczaią mędr-

http://rcin.org.pl

kowie, a naſzych iuż wiele Ziemianòw z dobrych, poważnych, i cnotliwych rodząc ſię Polakòw, porzucaią przeſzłe rozumne nauki, i przeſtrogi, a chwytaią ſię nowych reguł, ktòrych ſłòw, a còż dopiero całey treści poiąć nie mogą; i tak odſtępuią gruntownych w cnocie, i rozumie reguł, a do nowo ziawionych rzucaią ſię hurmem Autorów, a w zawikłaniu ich zrozumienia, i przeniknienia fundamentòw nie znayduiąc: ſamym ſzczegulnie zaciętym przekonywaią ſię uporem, że tak dzieſieyſza modna Filozofia każe, w nic niewierzyć, tylko co ſam inſtynkt natury podaie, ciągną ſwe umyſły do oczewiſtego omamienia.

Takim uprzedzeniem gdy kto napoiony, czy może mieć wdzię-

http://rcin.org.pl

czność Stwòrcy ſwemu, za ſwą nieśmiertelność, i tyle nie przeliczonych łaſk? i czy ma moc poznania na czym zaſadza ſię pełnienie odebranych dobrodzieyſtw? A kto Bogu uymuie prawdy, i chwały, czy ſtworzeniu iego iakową wzaiemnością wypłacać ſię może, i być w ſtanie łaſki tey, aby go powinności Chrześciańſkie w czynnościach uprzedzały?

Zaſtanawia ſię każdy, z tych wielkim podziwieniem, co okoliczności kraiowe, zwyczaie, i układy, od lat tylko kilkunaſtu pamięta, czemu w narodzie ze wſzyſtkim ſtała ſię w tak krótkim czaſie odmiana, że dawne ogólnie porzucone obyczayności, że dziś młodzież kraiową ciężko poznać, czy ſą Polakami czy też iakiey inſzey nacyi Obywatelami?

http://rcin.org.pl

Jeżeli ta trudność pochodzi z tego, że więcey nauk doświadczenia w językach rożnych ciekawych rzeczy, i wiele dobrych, i pożytecznych zwyczaiów wprowadzenie, ieſt okazyą, iaſney w tym docieczenia prawdy, byłoby dla czaſów tych rzeczą chwalebną, że ſtaramy ſię przymnażać we wſzyſtkim pożytków Kròleſtwu temu, aby zakwitło, w nauki, cnoty, bogactwa, co raz nowſze, i ſtało ſię podobnym do tych Państw, z ktòrych nam przykłady brać trzeba.

Y byłaby ta odmiana nieſkończoną ſławą, że co raz zamieniaią ſię w lepſzych, i doſkonalſzych Obywatelów, co nie byłoby żadnym upodleniem, ale wielkim zaſzczytem Polſkemu Narodowi.

http://rcin.org.pl

Ale gdy do tego podobieńſtwa żadnego nie widziemy, owſzem wſzyſtko przeciwnie, bo czym ſię kto z dawnych zacnych Mężów brzydzi, i powſzechną ma wzgardę do wſzyſtkiego zgorſzenia, to wielu w tym czaſie tych naśladować uſilnie ſię ſtaraią, ktòrzy do kraiu wprowadzaią złe zwyczaie, i wielorakie nie przyzwoitości.

Nie doſyć zaś, że ubolewać nad tym należy tylko, ale ſzukać ſpoſobòw, aby ta zaraza ſzerzyć ſię daley nie miała mocy; wiąże z nas każdego do tego obowiązek cnoty, aby ſię żywiey zatrudniać w domu ſwoim, edukuiąc pracowicie i doſkonale ſwoie potomſtwo, a gdy to czynić będą wſzyſcy, iak każdemu Panu, i wſzyſtkim, kogo na to ſtanie, należy, zbiòr uczyniwſzy naypotrzebniey-

http://rcin.org.pl

ſzych dla młodych powinności, ktòremi tchnąć, rządzić, kierować ſię maią, uczynią honor, i pożytek Oyczyźnie ſwoiey.

Niech doſkonały Guwernor, czyli Profeſsor nie przepomina wlewać charakteru wdzięczności w umyſł Panieńcia, i każdego młodego zacnie urodzonego, a powierzonego w edukacyą ſobie, a przekłada mu ten punkt honoru uſtawicznie, że kto tego nie zachowuie, ſpoſponowany, i wzgardzony od dobrze myślących, i odłączony od nich na zawſze zoſtanie; że z nim w żadne w przyiaźni upoważonych czynności, nie będą wchodzić ſpołoczeńſtwo. A còż dopiero iak nieznośnie przyimą tę wadę właśni Rodzice, gdy oniey zapewnionemi zoſtaną, ktòra ròżni ſię od nie poruſzonego ich

http://rcin.org.pl

przedsięwzięcia, które zadziedziczone z Przodków swoich maią, że ta ozdoba, w duszy każdego z ich familii panowała zawsze.

Niech nie zamilcza każdy Nauczyciel, owszem trzeba aby wyraźnie, iasno tłumaczył się z tego, iakie czyni podziwienie wszystkim tym, co cnotliwych kochaią, że wiek tetaźnieyszy do tey przychodzi Epoki, że ruynuie przykładne, i nayozdobnieysze w kraiu tym obyczaie, na którym całość wszystkiego zawiśla, ile gdy te mało kto sobie waży, czucia naymnieyszego, tkliwości, i delikatności żadney, w umyśle swym i sercu, nieznaydzie nigdy. Jakże takowy ma być użytecznym kraiowi swemu, być zaszczytem, i ozdobą imienia swoiego, dziedziczyć na tym, i utrzymywać to, co

http://rcin.org.pl

Przodkowie pracowicie zgromadzali? Kiedy nie daie mieyſca ſłuſzności; i nie przekonywa ſiebie prawdziwą nauką, że więcey od wielu innych winien Opatrzności, a ſkoro jey dobrodzieyſtw nieuznaie, a komuż takowy je przyznawać będzie?

Zatwardziały umyſł, ſkamieniałe ſerce, takowych Sukceſsorów, gdy cały układ odmienny we wſzyſtkich czynnościach od własnych Rodziców widzieć ſię daie krewnym ich, i Przyiaciołom.

Jaką czyni przeciwność ſpoyrzeniu, którzy w znaiomości przenikali doſkonale wſzyſtkie ich poſtępowania, a tych w niczym podobnych do nich niewidzą; niedziw; że wielkie podziwienie ſprawuią oſobliwie w oſobach ugruntowanych w znakomite przymio-

http://rcin.org.pl

ty, którzy takowym postępowaniem zawsze się brzydzą i nawet żadnego cienia do tego podobieństwa nie nawidzą.

A cóż myśli o takich osobach własna Oyczyzna, gdy na te złych przykładów często poglądać musi widowiska? Wskroś przeięta żalem, bo samych to tyka własnych jey wnętrzności, które w niey wzrusza sama odmienność natury w śmiertelne słabości, a tych poratować niemasz inszego lekarstwa, iak przestać złych nałogów, które ustawicznie zdrowie, i siły targaią, i wniwecz obracaią tak dalece; że stracić iuż wszystkie nadzieie trzeba, powstania kiedykolwiek z tey ciężkiey choroby, kiedy gruba niewdzięczność omamia ich rozum, i serce, które stygną i z oziębłości lodowacieią, gdy

http://rcin.org.pl

zapominaią tego, iak wſzyſtko jey winni, że ſwobodney nietylko zażywaią wolności, ale ſą wielu ieſzcze; co z łaſki jey obdarzeni znacznemi dochodami, i ozdobieni przy wyſokich ſtopniach dyſtyngwowanych honorów doſtoieńſtwami.

Kogoż tym nie zgorſzemy? gdy otym wſzyſtkim zapominamy, i nie ieſteśmy tknięci czułością któràśmy z krwi Rodzicòw naſzych wyſsać byli powinni, a gdy tey nie mamy w ſobie, ſtaiemy ſię odrodkami ſławnych Przodkòw naſzych, i nie warci imienia prawdziwych Polakòw, ktòrzy za pierwſze haſło mieli, kochać ſwą Oyczyznę, dotrzymać jey ròwno z życiem nieſkazitelney wierności.

Takim pałali umyſłem prawdziwi Matki ſwey Synowie, na

http://rcin.org.pl

których beśpiecznie ſpocząć mogła łonie, ale wiek dziſieyſzy czy ieſt podobny przeſzłemu? Nieciężka trudność nikomu do odpowiedzi nato, że prędzey dzień do nocy, iak dziſieyſi do przeſzłych podobni Patryotòw.

Otoż tu cały fundament na tym ſię wſpiera, iak na iakiey naymocnieyſzey opoce, że do niczego bardziey wſzyſtkie niepowinny zmierzać uſiłowania, iak pilnować tego naybardziey Rodzicòm, Opiekunòm, Przyiaciołòm, Guwernerom należy, aby młodym nie gorſzące, ale we wſzyſtkim do zbudowania z ſiebie dawali przykłady, ułożywſzy, i przepiſawſzy cnotliwą nayprzòd dla nich, a po niey dopiero we wſzyſtkim doſkonałą edukacyą, bo byſtrość rozumu ſama bez umocowanych Chrześciań-

http://rcin.org.pl

ściańſkich przymiotòw, iak ſię na złe przewròci, poradzić i oderwać ciężko ją od tego uprzedzenią, na ktòrym ſwoie zaſadzać zwykła uporczywe przedſięwzięcia, i ułożenia, a kto ſię raz podda tym w ślepe poſłuſzeńſtwo, ciężko bardzo aby ſię wydobył, z tey przemocy, ktòra rozum, ſerce iego przywłaſzczy ſobie, i przyklei ſię do przyzwyczaionego, a uſtawicznego z ułomności ſwoiey nałogu, do ktòrego z natury ſamey ieſteśmy ſkłonnemi.

A ztąd pochodzi, że takowe przywary, naymniey nieczuią obowiązkòw, i żadnych powinności ſwoich; ſtygnie w nich krew do wſzyſtkiego dobrego, nie pałaią żywą wzaiemnością ku ſwoim Dobrodzieiòm, ktòrym tak początek życia, iako znacznego maiątku

http://rcin.org.pl

wypłacać ſię nietylko winno, ale i każe ſamo Prawo natury, w pozwolonym życia całego przeciągu, aż do oſtatniego peryodu.

Więc ten ſpoſób zdaiemi ſię naypodobnieyſzy zabiegać od ſamych początków złemu, a zaſzczepiać w młodych latoroślach te, co do duſzy i ciała ściągaią ſię pożytki, a z tych wiek teraźnieyſzy dawne częſto przypominaiąc ſobie, może prędzey w nowe zakwitnąć kraiu obyczaie.

http://rcin.org.pl

NAMIENIENIE

Na czym spokoyność zawisła, y w czym iey szukać należy.

Ta materya zdaie się, że ma bardzo przytrudną w sobie treść swoiego zamiaru, aby znaleść mogła w ludzkiey naturze tak umocowane wszystkie siły, ktòreby z przyrodzoney ułomności swoiey walczącym ustawicznie na jey skłonność we wszystkich przeciwnościach zupełnie się pod moc własnym nie podały namiętnościòm, ale owszem mężny dawały im odpòr we wszystkich nawałnościach, ktòreby się wzmagały w impecie ciężkim, do wytrzymania, i biiącym bez odpocznienia na nie, co wielu zdaie się prawie rze-

http://rcin.org.pl

czą nie podobną, że człowiak żyiący na świecie, wystawiony iest wszystkim pragnieniom, które za zwyczay iego przyrodzenie lubi, i zawsze mu podchlebia. aby siegał tego, co oczom, i wszystkim zmysłom iego podpada miłego, i naylepszego, a przez to nigdy spokoynym być mu nie daie; bo co moment walczy, z iego myślami, które go z naturalney ambicyi prowadzą drogami do osiągnienia fortuny, honoru, według kondycyi każdego stanu, a często z naywiększą niesprawiedliwością, i podłością tego się dobiiaią, zakładaiąc sobie cel naypewnieyszy uszczęśliwienia swego.

A im bardziey szczęście w tym posłuży, tym się nigdy nasycić nim nie mogą, nie będąc nigdy kontenci, co iuż maią w ręku swo-

http://rcin.org.pl

ich, radby każdy z tego gatunku osób przyciągnąć, i ogarnąć, wszystkie dostatki, i bogactwa, których Istnosć na różne części i osoby podział uczyniła.

Przypatrzmy się różnym stanóm, i kondyciòm, iak ich daleko w tym zapędzaią nieskończone żądze, w których namienionego ugasić w sobie nie mogą pragnienia, aleby razem połknąć chcieli niezmierne zbiory, i niemi się karmić ustawicznie, maiąc ich codzień nie do nasycenia, i tak tygodnie, miesiące nietylko, ale wszystkie przepędzaią lata, chcąc się widzieć zawsze bogatszemi. Nie znośnie przyimuią naymnieyszą przeciwność, która się im trafi kiedy, wpadaią zaraz w rospacz prawie śmiertelney zgryzoty, nie wchodząc w to, iak fiła Opatrz-

http://rcin.org.pl

ność udzieliła dobrego używać, kiedy nietylko w ſtanie wyżſzym przeznaczyła im mieyſce, ale piękney urody dawſzy poſtać, użyczywſzy ieſzcze fortuny znaczney doſtatek, i dyſtyngwowanego honoru upoważenie, z ktòrych z mieyſca na mieyſce przechodząc ſię co raz wyżſze, naſycić w niczym ſwego nie mogą wynioſłego humoru, że prawie nigdy z tego ogulnego nie ſą kontenci mienia, i uſtawicznie ſię iakowąś zátrudniaią nowością, ktòra ich nigdy nie czyni ſpokoynemi, a zawſze zamyślonemi, nad co raz wymyślnieyſzym ułożeniem nowych projektòw, przez ktòre dogodzić chcieliby ſwoim nie naſyconym żądaniòm.

Takowa nie ſpokoyność umyſłu, nie czyni nikogo uſzczęśliwio-

http://rcin.org.pl

nym, owszem ma go przez cały ciąg życia za prawdziwego niewolnika sobie, który całkiem oddał się iey w posłuszeństwo, ze dla niey co raz bardziey brnie, w różne bezprawia, których mu się wypełniać nigdy nie godzi, i choć obfituie we wszystko, nie kontent zawsze z tego co iuż ma; ustawicznie żąda więcey czegoś, i tak zamiast użyć przystoynie pracy starania swego, nikczemnie żyiąc, spokoyności nigdy nie ma, naylepszy wiek swóy strawi samo chcąc na nudnych i okropnych momentach, że dogodzić własnemu swemu humorowi nie iest w stanie, gdy mocy tyle nie ma, aby ón rządził, nie nim iego przywary.

Ale dokądżem się ja zapędził, że wziąwszy sobie materyą pisania o spokoyności na czym zawi-

http://rcin.org.pl

ſła; kładę na pierwſzym mieyſcu ſkłonność nie naſyconą w człowieku do przyſporzenia ſobie naywiękſzey ſortuny; odpowiedzieć ſobie ſamemu w tym muſzę, i każdemu to pokazac jawnie, że mam do tego umocowany fundament. Bo od ſtworzenia ſamego pierwſzych Rodzicòw naſzych wzięła zaraz gòrę w człeku ta chęć, aby uſtawicznie przymnażał pracą ſwoią do życia ſpoſobòw, ktòremi na każdy dzień ſobie, i na przyſzły czas zarobić mògł, nie maiąc nizkąd inſzego funduſzu w pierwiaſtkach, iak ten ieden z utrudzeniem własnych ſił ſwoich wyrabiać ſobie kawałek chleba, a opuściwſzy ſię w ſtaraniu ſwoim, nikt nie miał zapaſu do dalſzego życia, w ktòrym ſobie wſzyſcy powſzechnie ſłodzili, gdy właſne-

http://rcin.org.pl

mi siłami do tego przykładali się zawsze. Praca takowa nie traci szacunku, i pierwszego mieysca swego, którą wszyscy Przodkowie nasi uwieńczać zwykli, i dawali nam przykłady, że z niey tak obszerne, bogate, i sławne zakwitły Cesarstwa, Krolestwa, które całego świata zamykaią granice, i ta otworzyła naypierwszą drogę do powszechnych skarbów, a z nich rozkrzewiła wszystkie z czasem doskonałości w naukach, przez docieczenie osobliwszych sposobności do naymędrszych, i nayciekawszych wynalazków, w które cały świat teraz obsituie w różnych doświadczeniach.

Do czego żeby tego naypotrzebnieyszego zbywało funduszu, nie obfitowałyby wszystkie kraie zawarte w machinie całego świata,

http://rcin.org.pl

w tych bogactwach, ozdobach, i przezornym rządzie, które w każdey części podziału ich, ciekawsze z różnością iedney od drugiey widziemy, codzień się iakową zdumiewaiąc nowością, która z tego iako nie wyczerpanego zrzódła rzęsistemi płynie strumieniami, z przyczyny, że ustawiczną swą pracowitością pomaga do biegu, aby swoiey nigdy nie utraciła żywości, ale codzień się zasilała nieustaiącą prac ich pomocą.

Ten powszechny a naydawnieyszy zwyczay wypełniany przez Przodków naszych, nigdy nie był zaniechany i co raz się bardziey pomnażaiąc w Następcach szczerze pilnował mieysca nie ustąpiwszy nikomu pierszeństwa swego dowodząc nie zrachowane skutki w pożytkach prac swoich.

http://rcin.org.pl

A te ſię na nie zliczone dzielą podziały, nie zmiernych pożytkòw, z ktòrych wſzyſtkie obfitują ſtany, każdy w podziale oſobnym przeznaczenia ſwego, ktòrym Wſzechmocnoſc rozrzadziła na wielkie, mnieyſze, i naydrobnieyſze części, z ktòrych każdy według wydzieloney mocy w proporcyi ſwoiey wyrabia ſobie na nowinach ſkłady, w rożnych gatunkach donośnieyſzey żyżności, wzmacniaiąc ſię; aby ſobie nadal pomagał do życia co raz przyſtoynieyſzego, ktòra ieſt zamiarem doſyć trwałym w beśpieczeńſtwie od innych ſpoſobòw w porównaniu naygruntownieyſzym.

Z tey ci to ſobie naywięcey ſmaku, i guſtu nabierać powinniśmy, ktòre zabeśpieczaią trwałość przez wyſilenie ſię znużoną pracowito-

http://rcin.org.pl

ścią sił naszych na wyrabianie Pokoleniom naszym pożytków, które im zapewniać mogą nadzieię do przyszłoynego życia, w którym zapas, czyli maiąc zostawiony od nas magazyn, z niego rozpostrzeniać mogą co raz większe maiątki sowite w nasionach z ziarna każdego odbieraiąc pożytki, a z tych zamieniaią się w znaczne kapitały, któremi obszernieysze przyczyniaią sobie granice, przykupywaniem co raz inszych włości, układaiąc schedy sprawiedliwego dla Sukcessorów podziału.

A to gdy iedno z drugiego porządkiem wypada, i pasmem ciągną się domowych rozporządzeń ułożenia, daymy to: że na czas przerwą osnowę spokoyności, że myśl obciążą gospodarza, iakowym zatrudnieniem, czyliż to

http://rcin.org.pl

przeſzkadzać może, co ieſt nayprzyzwoitſzą dla ludzi zabawą? Które Iſtność przeyrzała za naypotrzebnieyſze ludzkiemu narodowi, ile gdy tę maſsę, z którey go wſzechmocną ręką ſwą z członków złożyła, i ulepiła, tę ſamą przeznaczyła mu za ſpoſób pierwſzy utrzymania życia właſnego, i pozwoliła w niey ſzukać pożytków, które ſą umyślnie dla niego ſtworzone, i pod moc rządu podpadaiące, z wſzyſtkiemi żywiołami elementów w wnętrznościach okręgu całego świata zawieraiącemi ſię.

W czym żebyśmy przezornością rozumu ſwego zaſtanawiać ſię chcieli, nie wchodząc ieſzcze wpoznanie głębſze każdey z oſobna rzeczy, znaleść iuż tu ſiła powinniśmy przecudownych natury ſkut-

http://rcin.org.pl

kòw, które codzień pod oczy naſze z wyſileniem ſię ſwoim podpadaią, w których ciekawoscią, pracą, ſtaraniem dochodząc, iakie ona ſkarby dla nas chowa; i których co rok udziela, możemy na długi czas ſpokoyność dać naſzemu umyſłowi, bawiąc go tą nayprzeżornieyſzą ciekawością, w dochodzeniu niezliczonych pożytkòw, który naywyżſza moc ludzkiemu pozwoliła ſtworzeniu.

A cóż dopiero kiedy nadal weźmiem wſzyſtkie przed ſię nietylko pożytki, ale oſobliwſze łaſki w ſzczegulnych ſpoſobach, które moc iego dla nas rozrządziła, w różnych inſtynktach natury, i ſkłonności podział ich uczyniwſzy, przez oſobliwſze talenta, które ſą inſtrumentami do zamienienia przez nie tego, iak ubożſi, bo-

http://rcin.org.pl

gatszemi, słabsi mocnieyszemi, mali znacznemi, prywatki sławnemi być mogą, którym tyle dróg dowcip własny pokazuie, a rozsądek którey z tych trzymać się obiera, aby nią trafił do zamierzonego celu ułożenia swego, i te maiąc za pierwszych przewodników, stają się uczestnikami pozyskania zamiaru przedsięwzięcia swego, odbieraiąc promocye każdy w swym stanie znakomite, któremi przez różne stopnie szczęścia swego, przechodząc maią siła mocy przełamania wszystkich przeciwności, a tey dokazać nie są w stanie, aby uspokoienie myśli swoich w ciągu życia dla siebie ubespieczyli, obfituiąc we wszystko, nie są z niczego kontenci; bo nietylko, że są obdarzeni znacznemi bogactwy, dla których mnóstwem

http://rcin.org.pl

przyiacół, ſług ſą otoczeni, ale nie upośledziła ich Opatrzność, i w Sukceſsorach dawſzy im ieſzcze przenikaiący rozum, a nim nie czuią ſię doſyć mocnemi, aby ſobie w tym poradzić doſkonale mogli.

Otoż tu oczywiście ſię pokazuie, że oſoby którym na niczym nie zbywa, ieżeli oſłabieni, gdy temu nie wierzą, co prawdziwa wiara ich uczy, ſą podlegli, że naymnieyſzego odporu dać nie mogą przeciwnościom i nigdy ſwoiego (choć obfituią we wſzyſtko) znaleść nie mogą uſpokoienia.

Do dóyścia periodu tego bardzo im dalekiego, aby tam ſtanąć swoim zamiarem, żeby iuż nic więcey życzyć ſobie niemogli, aby w duſzy ſwoiey to uſpokoienie mieli, tylko tych używać ſpoſobów,

http://rcin.org.pl

bów, które z przeyrzenia nay-
wyższego są im udzielone, nie ob-
cią żaliby sumienia, ale z radością
i zaspokoieniem własnym wszy-
stkiego by zażywali. Ile moc ie-
go szczegulnie stworzeniu ludz-
kiemu to przeznaczyła, i nieskąpą
ręką udzieliła nie zliczonych do-
brodzieystw swoich.

Trzeba tylko temu przeznaczeniu
gwałtu nie czynić swą zuchwało-
ścią, a opacznie go nie tłumaczyć.
Kontentować się tym, co z swo-
iey udziela ręki, pracą, staraniem,
naukami, szukać pożytków przy-
mnażać tych, bez zapamiętałey
chciwości, ale te z umiarkowaną
ważyć sprawiedliwością. Nie wy-
magać z iego Wszechmocności,
aby to, co udzielił z szczodroty
swoiey, żeby mu odebrać niewol-
no było, gdyż przez takowy spo-

http://rcin.org.pl

ſob, zdaie ſię żebysmy mu tego uwłaczali Prawa, że ieſt w mocy jego dać, a odebrać nigdy mu ſię nie godzi. A to ſię oczywiście z nas pokazuie, że ſzemrzemy, ſtękamy, narzekamy uſtawicznie, przeciwko iego Opatrzności, i ſkoro nas czym dotknie, jawnie ſię pokazuiem, że żadney w ſobie nie mamy cierpliwości, owſzem ſtawamy uporczywie przeciwko iego wyrokom, podchlebiaiąc ſobie ułomnościami ſwemi, że żadney znoſić przykrości, nie ieſt rzeczą dla nas przyzwoitą, radzibyśmy tylko w ſamych opływali pomyślnościach.

A gdy z iego ſkarbu wſzyſtkie łaſki wylewaią ſię obficie tak w doſtatkach nie przebranych, iako w oſobliwſzych talentach, że wſzyſtkiego nie oſzczędza dla nas,

http://rcin.org.pl

czemuż nie uſpakaiamy zmyſłów podpadaiących pod rozſądek właſnego rozumu naſzego? że nam we wſzyſtkim zgadzać ſię należy z iego przeznaczeniem, który przed czaſem przeyrzał ſwoią Wſzechmocnością, że ſtworzywſzy lud ſwòy z nich w ſzczegulności, wydział uczynił ſprawiedliwy, w powołaniu ich do różney kondycyi, obdarzywſzy duſze ich przymiotami w ſpoſobach nie zliczonych, które na rozmaite podzielił części, aby z nich zakwitły we wſzyſtkich ſtanach pożytki.

Udzielił mocy wſzyſtkim ziemſkim Monarchòm, aby rządzili Berłami nayprzezornieyſzą ſprawiedliwością, i dawali z ſiebie nayleplze przykłady w władaniu ludem, których ſię ſtali z przeznaczenia jego Panami, ale razem

http://rcin.org.pl

chciał, żeby nie zapominali być powszechnie prawdziwemi tych bliźnych swych Oycami, zażywaiąc tey naywyższey zwierzchności, z umiarkowaną na wszystko dokładnością, aby przestępstwa ukarane, a cnoty uwieńczone, i nadgrodzone zostawały zawsze.

Taż sama Istność udzieliwszy różnym Magnatom, i wielu Panom dosyć znaczne dostatki, i znakomite urzędy, przez które iak z maiątków, i honorów swoich, któremi dosyć dostatniemi upoważeni są; ale nie dla tego, aby uciemiężali słabszych ustawicznym prześladowaniem gnębili przemocą, nachilaiąc ich do ostatniego upadku, dla tey tylko szczegulnie poznania ambicyi, że są mocnemi, i żeby pycha ich górę wzięła, że co chcąc kredytem swoim czynić mogą.

http://rcin.org.pl

Jeżeli takowe przykłady trafić ſię mogą u Barbarzyńcòw i wſzyſtkich niewiernych Pogan, i Heretykòw, podziwienia to nie czyni żadnego, bo w nich oświecenia Chrześciańſkiey nie maſz Religii, ale gdy u nas prawowiernych Katolikòw to ſię uſtawicznie iści, że naygorſze, i nayobrzydliwſze daiemy z ſiebie wſzyſtkim przeciwnym przykłady, że naylepiey wierząc; uczynki naſze z tak świętą nie zgadzaią ſię Religią.

Przeto gdybyśmy Stwòrcy ſwego poznali dobroć, że iuż nam nic lepſzego, i naydrożſzego dać niemògł, iak: że nas w tey Religii ſtworzył, dla ktòrey okupu właſną krew ſwoią wylać poſtanowił, i żeby ta uwaga przenikała wſkroś zmyſły naſze, niebylibyśmy nigdy tak zuchwałemi, żebyśmy ſię co

http://rcin.org.pl

raz głębiey nurzali w naszych nieprawościach. Nie przypuszczalibyśmy do serc naszych tak wielkiey chciwości, kochalibyśmy bardziey bliźnich naszych, i nie zapalalibyśmy się ku nim taką zemstą, i nie nawiścią. Na każde wykroczenie, szukalibyśmy prędkiego, a doskonałego lekarstwa. Znaleźliby w każdym momencie uspokoienie wszyscy, tak maiętni, mniey bogaci, ubożsi, i całe ubodzy, żeby z nich nikt nie narzekał na stan swòy, ktòrego wszechmocność przeznaczyła, stworzyć w wielkich dostatkach, czyli w znacznym ubòstwie, karmiłby się i posilał ustawiczną nadzieią w szczęściu, czyli w nieszczęściu, że życie iego na tym świecie podobne iest do bardzo kròtkiey wizyty, ktòra się na kilko minutowych

http://rcin.org.pl

kończy momentach, a wieczność nieſkończona, dla każdego zoſtaie, do którey gdy ſobie zaſługami, a oſobliwie na wſzyſtkie przeciwności cierpliwością nie zapewniamy beſpieczeńſtwa. Te krzyże, które tu na nas iego miłoſierdzie zſyła, aby nam tam w karaniu ulgę uczynił, gdy nie przyimuiemy z upokorzonym poſłuſzeńſtwem, lękać ſię nam trzeba zawſze, ale tym bardziey w takim razie Sądów ſprawiedliwości jego.

Y tak, ieżeli dobroć jego przepuſzcza na nas na tym świecie przykrości, umartwienia, chce abyśmy ſię mu w przeſtępſtwach naſzych tu wypłacali, jeżeli wſzyſtkich nie ubogacił doſtatkami; przeyrzał tą ſwoią mądrością dla czego to uczynił, ale zapewnie większą dla każdego z tych zoſtawił nad-

http://rcin.org.pl

grodę, ktòrzy się zgadzaią z przeznaczeniem, i nie ſarkaią w tym przeciwko naywyżſzey woli jego.

Ci zaś, ktòrym tu więcey udzielił doczeſnych ſkarbòw, przekonani w ſumieniu ſwym zawſze żoſtować powinni, że z ſiebie, i powierżonego ſobie ludu, ściſły rachunek zdawać będzie ich powinnością. Przeto nie podchlebiać należy ſwym czynnościòm, i popędliwościòm, że im ſię wſzyſtko abſolutnie czynić godzi, ale trzymać ſię granic ſprawiedliwych, i przepiſanych dla powołania ſtanu ſwego.

Zgoła ogòlne naſze uſiłowania w doczeſności tu pozwoloney, mierzyć nam każdemu w ſzczegulności należy koniecznie, aby w pomyślnościach naſzych nie zatapiaiąc ſię, wſzyſtkie przeciwno-

http://rcin.org.pl

ści z doſkonałą przyimowaliśmy rezygnacyą to ieſt: w ſzczęściu będąc, trzeba; abyśmy ſię w nim nigdy nie wynoſili, a w przeciwnościach ſmutku zbytniego, i roſpaczy żadney nie przypuſzczaiąc, ſamym męſtwem, a naybardziey mocną wiarą konieczną powinnością, abyśmy ſię zawſze rządzili, i niemi wſzyſtkim nawałnościom oprzeć, i zaſtawić ſię mogli.

A ten ſpoſób zdaiemi ſię ſkuteczny, ſprawiedliwy, i naybeſpiecznieyſzy, który nam właſne, i prawdziwe przynieść może uſpokoienie.

http://rcin.org.pl

http://rcin.org.pl

NAMIENIENIE

Jak zbytek y niewieściuchostwo są powszechną kraiu każdego zgubą.

Dowodząc tey materyi, że zbytek i niewieściuchoſtwo są do zguby nie zgruntowane przepaści, trzebaby wſzyſtkie liczyć przykłady, ktòremi nayſtawnieyſze w świecie z ſwemi wolnościami zaginęły kraie, ktòrych wſpaniałość, moc, i ſława nie miały w porównaniu podobnych ſobie, gdy do tego wygurowały ſtopnia, że ſiła panuiącym roſkazywać mógły, a wielu tak ſtraſzne i ogromne zawſze były, że kontent ten ſąſiad,

http://rcin.org.pl

gdy go nie ſięgały, a w upragnionym zoſtawiły pokoiu.

Ale gdy nayſławnieyſze Biblioteki, ſą w opiſaniu ich rzęſiſtemi ozdobione tomami, nie zdaiemi ſię zatrudniać czytelnika nie doſkonałym prawdziwych oryginałów kopiowaniem, kiedy wiem dokładnie, że nie maſz z ciekawych ludzi żadnego, aby w tym, co każdy wiek miał nayozdobnieyſzego, w nayſławnieyſzym oſobliwie Rzymian panowaniu, żeby nie byli biegłemi, i w tym dokładney nie mieli wiadomości, na czym ſwą nie ograniczoną wielkość odwagi, męſtwa w nie porównaney wſpaniałości, zamienić im przyſzło na zhanbione i wzgardzone od wſzyſtkich upodlenie ſię, które czyni przeciwne ludziom podziwienie, że zbytek nie ſły-

http://rcin.org.pl

chany naturę wielkich' Kawalerów, i nayſławnieyſzych mężów, w roſpieſzczoną płeć niewieścią przeiſtoczył, i ſkłoniwſzy ich do wygòd i delikatności, zdarł z nich poſturę nayſławnieyſzych świata Rycerzòw, a oblekł ich w gnuśną poſtać, ſzukaiących ſamych pleyzyrów i pròżnowania, ktòremi wſzyſtkie zwycięſtwa bohatyrſkie, nad ktòremi ſię cały świat w podziwieniu zaſtanawiał, razem pogrzebali, z wieczną ohydą narodu ſwciego, ktòrych poprzednicy prawa wolności więcey nad życie przekładali zawſze. Bo nie było mieyſca gdzie koloſsy hoynego krwie własney rozlania, wiekòm potomnym nie zliczonych laurami przypominały obchodzenia pamiątki, ktòre nie tylko ſetnych, ale tyſiącznych lat zaſtarza-

http://rcin.org.pl

łością nie zgluzowane zoſtały. Y te wyrazy prawdziwego męſtwa w offiarę ſzczegulnemu haſłu wolności oddawali. A wielcy Wodzowie, do dziś dnia nie podlegli korrupcyi, kiedy ſława broni ich od śmiertelności, i kładzie każdego z nich w katalogu za żyiącego zawſze, przyznaiąc im to prawo nadgrody, wyrównywaiące ich cnocie.

Ale gdy liczba gnuśnych w ſamych roſkoſzach zatopionych przeważyła, że iuż z ich zaniedbałości ſame obaliny, i gruzy tego wſzyſtkiego widziemy, co ſię za zwyczay cudem zwało świata, i do tych czas tak przyzwyczaiona natura, że więcey takowych płodem ſwym wydaie potomności niewieściuchowatych, niżeli odważnych Sukceſsorów, iak że ſię

http://rcin.org.pl

nie dziwować? że o bohatyrów temi czaſy trudno w mieyſcach tych, zkąd ſię męſtwo na wſzyſtkie świata rozchodziło granice.

Rozbieraiąc zaś na części dwoiaki gatunek Obywatelów, iednych; których ſercami heroiczność rządzi, drugich; co ich zbytek w gnuśność, i leniſtwo prowadzi, ſą obydwa przeciwne ſobie, bo pierwſza ciągnie niezliczonych pochwał, a druga nagan za ſobą nayſzczerſze wyrazy.

Daiąc zas pierwſzeńſtwo zawſze cnocie, tyſiącznych krociów gminy oglądać ſpodziewaćby ſię należało, w iednoſtayney umyſłu nie przełamanego męſtwa, ſtałości, a przeciwnych tey wielkości duſzy znakomitych mężów inſtynkt właſney natury przyświadcza, że ſię wzdrygać tego prze-

http://rcin.org.pl

ſtępſtwa każdy Obywatel powinien, atoli gorſze zawſze myśli, odbieraią mieyſce lepſzemu umyſłowi, i przeważaią wielkością popſutych ſkłonności wſzyſtkie dobre ułożenia, że im ſię oprzeć trudno, ale zaraźliwym tchnieniem wypieſzczoney ciała delikatności z gruntu obalamy wſzyſtkie ſławnych Przodków naſzych ozdoby, a ſami ſię z wolnych czyniemy wiecznemi niewolnikami. I tak zapracowane przez tyle wieków ozdoby krwią właſną kupione, bez wſtydu i czoła traciemy, i bez powrotu zawſze ſię od nich oddalamy, nie korzyſtaiąc nigdy z tych przykładów w których prawdziwie iaſno ſię nam tłumaczą wſzyſtkie dokładne w ſwoim piſaniu świata Kroniki, iak obſzerne przez takie obrzydłe ſpoſoby

http://rcin.org.pl

zginęły krôleſtwa, i iak wiele kraiôw ſwoie zgubiły Prawa ſłodkiey wolności. Ktôrą gdybyśmy zaraz z początku zycia krew naſzą zagrzewali, nie znalazłoby mieyſca w nas niewieściuchoſtwo, opanowania naſzych namiętności zbytkiem, leniſtwem, i wſzyſtkiemi wygodami, w ktôrych dziś ieſteśmy roſpuſzczonemi, co nas w hańbę przyprowadza, a z czaſem może i do roſpaczy przyniewolić, gdy ſię odkryią nie ſzczęśliwe ſkutki, tego wſzyſtkiego w nas zaniedbania, czym ſię naſi Poprzednicy zaſzczycali, i nieśmiertelną ſławę kraiu ſwego rozſzerzali zawſze, gdy tą uſtawicznie orzeźwiali ſię żywością. Poznać to możemy, że przylgneła do ſerc ich ta myśl wſpaniała być ſtrôżami ſwoiey nie uſtannie wolności.

http://rcin.org.pl

Przenikali zawczaſu wſzyſtkie potrzeby, aby nie dać ſię uprzedzić nikomu, do wydarcia ſobie tego naydrożſzego kleynotu, na ktòry nie przyiaźni, i przeciwni zawſze ſamołòwki zaſtawiać zwykli, czuwaiąc na moment ten, w ktòrym gwałtownie odebraćby nam go mogli.

A zatym ich oſtrożność i uprzedzenie na wſzyſtko, poznać ſię nam daie, że ſię ſamą rządzili miłością Oyczyzny ſwoiey, prywacie żadney nie daiąc mieyſca. Intereſs własny odrzucali na ſtronę; powſzechne dobro nad wſzyſtkie przekładaiąc partykularne ſkarby, i obfite mienia. Zgoła, we dnie i w nocy czuwali z pilnością aby ſię iakowa naymnieyſza iſkierka nie zakradła do niey, ktòra nad ſpodziewanie wielkim pożarem wy-

http://rcin.org.pl

buchnąć by mogła, i pochłonąć to wszystko całkiem, w perzynę obròciwszy bez uratowania żadnego.

Otoż tu widziemy iak w zwierciedle, że nasi Przodkowie romansami samemi zabawiać się nie musieli, ale przy swoich kawalerskich cnotach, co czasu zbyło trawili momenta na tey ciekawości w czytaniu, iak sławę swoią nie zwyciężoną rozszerzały kròlestwa i czym swych wolności naybardziey bronili, a gdy znaleźli sam grunt tego, i fundament, że zgodą samą, i iednością trzymali się przyzwoitego sposobu; tey sobie przysposobienia mocy, na krok od niey nie odstępowali nigdy, zbytek, pieszczoty, pròżnowania ruguiąc z granic, wypędzali i z domòw swoich, a kto się w nich kochał,

http://rcin.org.pl

mieli go za nie przyiaciela Oyczyzny swoiey.

A ten układ chwalebny i iednomyślność przykładna obiecywać co innego nie mogły, iak wszystko naylepsze w czasie dla kraiu całego, że nietylko sama zaręczać mogła za swą nie naruszoną całość, ale wielu pomogaiąc, i proteguiąc, żadnego bać się nie umiała przypadku, któryby ią do iakowey wielkiey przyprowadzić mógł utraty, i szkody.

Zważmy tu więc sposób Poprzedników naszych myslenia, czy iest w czym podobny naszemu? a z niego poznać możemy czym się od nich różniemy; A to nas dopiero przekona w czym naybardziey błądziemy i spieszemy się samochcąc do ostatniey zguby prawdziwey wolności. Poprawmy

http://rcin.org.pl

ſię przeto, w myśleniu i czynnościach naſzych, idźmy torem ich, zepſute w naylepſze zamieniaiąc obyczaie, edukuymy właſne potomſtwo, na cnotliwych i naypoczciwſzych kraiu Obywatelów. A gdy ſię każdy z oſoby ſwoiey ſtarać o to będzie; weźmie górę cnota, rozſzerzy ſię ſława, i naypożytecznieyſze przez takie ſpoſoby w Oyczyznie ſwoiey ucali panowanie.

XVIII. 1. 1305

http://rcin.org.pl

http://rcin.org.pl
1305

http://rcin.org.pl

http://rcin.org.pl